

این شماره تقدیم می‌شود به

شهید
زهرامحمدی گلپایگانی
سرمقاله

از ظرفیت تانقش آفرینی: معماری حضور ایران در اقتصاد بازسازی غرب آسیا

امکان برنامه‌ریزی بلندمدت و حضور هدفمند در بازارهای منطقه‌ای را فراهم می‌کند و از تبدیل تصمیم‌گیری‌های اقتصادی به واکنش‌های مقطعی جلوگیری خواهد کرد. در سطح سیاست‌گذاری نیز هماهنگی میان ابزارهای قانونی و اجرایی کشور اهمیت زیادی دارد. حوزه‌هایی مانند صادرات خدمات فنی و مهندسی، مشارکت در پروژه‌های زیرساختی خارجی، تأمین مالی پروژه‌ها و حضور شرکت‌های ایرانی در طرح‌های توسعه‌ای کشورهای منطقه، همگی نیازمند چارچوب‌های اجرایی کارآمد و هماهنگ هستند. استفاده هدفمند از ظرفیت‌های موجود در این حوزه‌ها می‌تواند زمینه لازم برای اتصال توانمندی‌های داخلی به فرصت‌های اقتصادی منطقه را فراهم کند. در نهایت، اگر این مجموعه اقدامات در قالب یک راهبرد منسجم دنبال شود، امکان آن فراهم خواهد شد که ظرفیت‌های صنعتی، انرژی و خدمات فنی-مهندسی ایران از سطح مشارکت‌های موردی فراتر رفته و به بخشی پایدار از اقتصاد در حال بازسازی غرب آسیا تبدیل شوند. در چنین شرایطی، حضور ایران در پروژه‌های منطقه‌ای نه صرفاً به‌عنوان یک پیمانکار مقطعی، بلکه به‌عنوان بازیگری اثرگذار در شکل‌گیری شبکه‌های اقتصادی و زیرساختی جدید منطقه تعریف خواهد شد. ♦

و خدمات فنی-مهندسی می‌تواند نقش مهمی در افزایش قدرت رقابت شرکت‌های ایرانی در بازارهای منطقه‌ای ایفا کند. در کنار این بعد سازمانی، بعد حقوقی و قراردادی نیز از اهمیت تعیین‌کننده‌ای برخوردار است. فعالیت در پروژه‌های بزرگ بازسازی معمولاً در چارچوب قراردادهای پیچیده بین‌المللی انجام می‌شود که مدیریت ریسک‌های مالی، حقوقی و اجرایی در آن‌ها نقش مهمی در موفقیت پروژه دارد. بدون پشتیبانی حقوقی مناسب، آشنایی با سازوکارهای داور بین‌المللی و چارچوب‌های قراردادی متعارف در پروژه‌های زیرساختی، حضور شرکت‌های ایرانی در چنین پروژه‌هایی با مخاطرات قابل‌توجهی همراه خواهد بود. از این رو، تقویت سازوکارهای حمایتی در حوزه حقوقی و قراردادی می‌تواند یکی از پیش‌شرط‌های اساسی حضور موفق در اقتصاد بازسازی منطقه باشد.

همزمان، دسترسی به اطلاعات دقیق و به‌روز درباره پروژه‌ها، روندهای اقتصادی و نیازهای زیرساختی کشورهای منطقه نیز نقشی کلیدی در تصمیم‌گیری اقتصادی ایفا می‌کند. ایجاد سازوکارهایی برای جمع‌آوری، تحلیل و انتشار داده‌های اقتصادی و پروژه‌ای می‌تواند به شرکت‌ها و نهادهای تصمیم‌گیر کمک کند تا با دیدی روشن‌تر نسبت به فرصت‌ها و ریسک‌های موجود اقدام کنند. چنین زیرساخت اطلاعاتی،

تبدیل این ظرفیت‌ها به حضوری پایدار در بازارهای منطقه‌ای است.

در واقع، چالش اصلی نه کمبود توانمندی‌های فنی و صنعتی، بلکه پراکندگی و عدم تجمیع این توانمندی‌ها در قالب ساختارهای عملیاتی و رقابتی است. شرکت‌های فعال در حوزه‌های انرژی، ساخت‌وساز، زیرساخت، حمل‌ونقل، تجهیزات صنعتی و خدمات فنی-مهندسی هر یک به‌صورت جداگانه از ظرفیت قابل‌توجهی برخوردارند، اما در غیاب سازوکارهای هم‌افزا، حضور آن‌ها در پروژه‌های منطقه‌ای اغلب به مشارکت‌های موردی و کوتاه‌مدت محدود می‌شود. در چنین شرایطی، حتی در صورت دستیابی به برخی پروژه‌ها نیز امکان تبدیل این حضور به یک موقعیت پایدار اقتصادی فراهم نخواهد شد.

از این منظر، ایجاد ساختارهایی که بتوانند دسترسی به فرصت‌های منطقه‌ای را نظام‌مند کنند اهمیت اساسی پیدا می‌کند. یکی از مهم‌ترین ابزارهای تحقق این هدف، شکل‌گیری پلتفرم‌های تخصصی و کنسرسیوم‌های مشترک میان شرکت‌های فعال در حوزه‌های مختلف است. چنین کنسرسیوم‌هایی می‌توانند ظرفیت‌های پراکنده شرکت‌های ایرانی را در قالب مجموعه‌هایی منسجم و رقابتی تجمیع کنند و امکان حضور در پروژه‌های بزرگ زیرساختی و صنعتی را فراهم آورند. این الگو به‌ویژه در حوزه‌هایی مانند انرژی، برق، توسعه زیرساخت‌ها، حمل‌ونقل

♦ | تحولات بزرگ منطقه‌ای اغلب در لحظه‌ی وقوع خود بیشتر با تصویر ویرانی و بی‌ثباتی شناخته می‌شوند، اما در لایه‌ای عمیق‌تر، همین دوره‌های گذار معمولاً آغازگر بازآرایی‌های اقتصادی گسترده هستند. تجربه بسیاری از مناطق جهان نشان می‌دهد که دوره‌های بازسازی، صرفاً مرحله‌ای برای ترمیم زیرساخت‌های تخریب‌شده نیستند؛ بلکه مقطعی تعیین‌کننده برای شکل‌گیری شبکه‌های جدید اقتصادی، صنعتی و فناوریانه محسوب می‌شوند. در چنین بزنگاهی، پرسش اصلی برای کشورهایی که در پیرامون این تحولات قرار دارند این نیست که آیا در پروژه‌های بازسازی حضور خواهند داشت یا نه، بلکه این است که این حضور تا چه اندازه می‌تواند پایدار، ساختاریافته و اثرگذار باشد.

برای ایران نیز بازسازی در غرب آسیا دقیقاً از همین زاویه قابل تحلیل است. ظرفیت‌های صنعتی، انرژی و خدمات فنی-مهندسی کشور طی دهه‌های گذشته به سطحی رسیده‌اند که امکان مشارکت در پروژه‌های بزرگ زیرساختی و صنعتی منطقه را فراهم می‌کنند. با این حال، تجربه مشارکت‌های منطقه‌ای نشان می‌دهد که وجود ظرفیت فنی و صنعتی به‌تنهایی برای تبدیل شدن به یک بازیگر مؤثر در اقتصاد بازسازی کافی نیست. آنچه تعیین‌کننده است، وجود سازوکاری منسجم برای دسترسی سازمان‌یافته به فرصت‌های اقتصادی و

اقتصاد سیاسی انرژی
پترودلار و معماری قدرت در اقتصاد انرژی جهان

بخش هشتم

چرا چین بزرگ‌ترین طلبکار آمریکا است

تحلیل خبری

نقض آتش بس و بازگشت محدودیت‌ها در تنگه هرمز

واکنش نشان می‌دهد بازار انرژی همچنان به شدت به امنیت تنگه هرمز وابسته است؛ مسیری که نزدیک به یک‌سوم تجارت دریایی نفت جهان از آن عبور می‌کند. در مجموع، فروپاشی سریع آتش‌بس نه تنها چشم‌انداز مذاکرات را مبهم‌تر کرده، بلکه ریسک ژئوپلیتیکی در بازار انرژی را نیز به‌طور محسوس افزایش داده است؛ موضوعی که در صورت تداوم تنش‌ها می‌تواند دوباره نفت را به سطوح بالای ۱۰۰ دلار بازگرداند.

دریایی در مسیرهای اصلی ترافیک دریایی، کشتی‌ها باید تنها از مسیرهای مشخص‌شده و با هماهنگی نیروهای دریایی عبور کنند. این اقدام عملاً به معنای محدود شدن شدید تردد و بازگشت فضای امنیتی به مهم‌ترین گلوگاه انرژی جهان است. بازارهای جهانی نیز بلافاصله به این سیگنال ژئوپلیتیکی واکنش نشان دادند. قیمت نفت برنت طی چند ساعت بیش از چهار دلار افزایش یافت و به حدود ۹۶ دلار رسید، در حالی که نفت WTI نیز جهش قابل توجهی را تجربه کرد. این

چند محور رخ داده است: ادامه عملیات نظامی در لبنان، ورود یک پهپاد به حریم هوایی ایران و تلاش برای محدودسازی حق غنی‌سازی. در نتیجه، مقامات ایرانی اعلام کردند ادامه مذاکره یا پایبندی یک‌طرفه به آتش‌بس در چنین شرایطی منطقی نیست.

پیامد مستقیم این تحول، تغییر فوری در معادله امنیت دریایی در تنگه هرمز بود. سازمان بنادر و دریانوردی ایران با صدور اطلاعیه‌ای اعلام کرد به دلیل شرایط جنگی و احتمال وجود مین‌های

تحولات ۲۴ ساعت گذشته نشان می‌دهد آتش‌بس اعلام‌شده میان ایران و آمریکا که با هدف کاهش تنش در منطقه و بازگشت نسبی ثبات به بازارهای انرژی شکل گرفته بود، عملاً عمر کوتاهی داشته است. این آتش‌بس که یکی از شروط کلیدی آن بازماندن تنگه هرمز و تضمین امنیت کشتیرانی در مسیر انتقال انرژی بود، با مجموعه‌ای از اقدامات تنش‌زا از سوی آمریکا و اسرائیل در همان ساعات اولیه با چالش جدی مواجه شد. طبق مواضع رسمی تهران، نقض آتش‌بس در